

Ks. Jerzy PAŁUCKI, *Trynitarne wymiar Kościoła. Studium patrystyczne*, Lublin 2007, Wydawnictwo KUL, ss. 320.

Prezentowane poniżej studium zasługuje na uwagę już chociażby ze względu na wybór samego tematu, tak kluczowego i fundamentalnego dla całej eklezjologii w wymiarze historycznym i współczesnym (a nie tylko patrystycznym), tematu trudnego i zarazem złożonego z racji wielowątkowości problemowej oraz przeogromnej bazy źródłowej i bibliograficznej. Autor, co prawda, deklaruje we *Wstępie* (s. 23-39), że podstawową bazą źródłową jego studium są pisma trzech wielkich Ojców Kościoła, to jest Ambrożego, Augustyna i Paulina z Noli, w praktyce jednak, co zaznaczył też we *Wstępie*, ta baza wyjściowa i podstawowa zostaje znacznie rozszerzona o dalsze przekazy patrystyki łacińskiej jak i greckiej. Świadectwem tego poszerzenia są indeksy autorów antycznych, obejmujące cytacje pism 26 autorów wczesnochrześcijańskich. Trudno nie zwrócić też uwagi na przedstawiony we *Wstępie* wyczerpujący oraz instruktywny stan badań, w którym autor wylicza i kolejno omawia wszystkie najważniejsze publikacje dotyczące obranego tematu.

Autor z powodzeniem dowodzi, dokumentując starannie wszystkie swoje wywody tekstami źródłowymi, że jedynie ujęcie trynitarne Kościoła, tak konstytutywne i podstawowe, rzutuje nie tylko na poprawne rozumienie jego istoty, ale również warunkuje jego pełen rozwój oraz uniwersalną realizację jego zbawczej misji. Z tej racji studium ks. J. Pałuckiego, dopełniające w istotnej mierze obraz Kościoła w podstawowych jego wymiarach oraz korygujące w znaczącym stopniu jednostronność wielu współczesnych studiów eklezjologii, zdominowanych priorytetowo przez ujęcia chrystocentryczne, wpisuje się na listę opracowań klasycznych, trudnych do pominięcia w studiach nad eklezjologią ogólną.

Niewątpliwą też zaletą omawianej pracy jest jej niezwykle dostępna forma podawcza. W sposób jasny, prosty i komunikatywny, a zarazem kompetentny i rzeczowy, autor relacjonuje omawiane treści, rezygnując, z tak ulubionej przez wielu współczesnych teologów, zawiłej terminologii teologicznej, naszpikowanej neologizmami oraz terminami obcojęzycznymi. Dzięki temu lektura omawianej monografii staje się zrozumiała, ciekawa i wręcz pasjonująca dla przeciętnego czytelnika. Dla zainteresowanych zaś specjalistów źródłem bezcennych informacji oraz wyjaśnień, stają się „fachowo” sporządzone rozliczne przypisy, bogate w oryginalne teksty źródłowe oraz odnośniki bibliograficzne.

Struktura omawianej monografii, złożona z trzech rozdziałów, jest przejrzysta, logiczna i wyczerpująca wieloaspektowo całość materiału podawczego związanego z tematem pracy.

W rozdziale pierwszym (s. 41-105), pt. „Bóg jeden w trójcy Osób genezę i wzorem Kościoła”, omawiając trynitarną genezę Kościoła autor przywołuje tezę Orygenesusa, podejmowaną także przez innych Ojców, według której Kościół został odwiecznie zrodzony „w sercu” Ojca jako Oblubienica przygotowana dla Oblubieńca. Chrystus wkracza w historię ludzkości jako Ten, który działa z woli Ojca i jest w bezustannej jedności z Duchem Świętym. W momencie Wcielenia objawia się cała Trójca Święta. Z tej racji można mówić o dwóch narodzinach Kościoła, które nawzajem się dopełniają. Pierwsze narodziny Kościoła miały miejsce w momencie Wcielenia, drugie – gdy żołnierz otworzył włócznią bok Chrystusa umierającego na drzewie Krzyża. Trójca Święta, w jedności Bóstwa oraz troistości Osób, staje się doskonałym wzorem dla Kościoła, dążącego nieustannie do zjednoczenia wszystkich swych członków. Duch Święty, będący Duchem Ojca i Duchem Syna, jest sprawcą jedności i pluralizmu w Kościele.

Rozdział drugi (s. 107-169), pt. „Odzwierciedlenie osobowych relacji trynitarnych w Kościele Apostolskim”, został poświęcony weryfikacji trynitarne wymiaru Kościoła w początkach jego historii. Autor, referując wiernie naukę Ojców, wskazuje na istotną regułę, w myśl której Kościół tylko wówczas będzie działał zgodnie ze swą naturą i powołaniem, gdy relacje osobowe pomiędzy jego członkami będą odwzorowaniem relacji pomiędzy Osobami Trójcy Świętej. Wzorem doskonałej wspólnoty osobowej człowieka z Bogiem jest Maryja, przez którą w Kościele realizuje się działanie Osób Trójcy Świętej. Ojciec wybiera Maryję na Matkę swego Syna; Syn pojawia się w Jej życiu jako dar Ojca przez moc Ducha Świętego. Zaślubiny Chrystusa z Kościołem dokonały się w momencie Wcielenia w łonie Maryi, która jest Matką członków Chrystusowych. Maryja, pozostając przez całe życie w doskonałej wspólnocie miłości z Osobami Trójcy Świętej, staje się idealnym modelem doskonalenia chrześcijańskiego.

Osobowymi wzorcami Kościoła są trzej Apostołowie: Piotr, Jan i Paweł; Apostoł Piotr jest figurą Kościoła zawierzenia; Apostoł Jan – figurą Kościoła kontemplującego; Apostoł Paweł – figurą Kościoła nawracającego się. W różnorodności działań i postaw pozostają zawsze zjednoczeni jednością i jednomyślnością Osób Trójcy Świętej.

W rozdziale trzecim (s. 171-247), pt. „Konstytutywne elementy Kościoła odzwierciedleniem jego trynitarnej natury”, stanowiącym syntezę całej recenzowanej monografii, autor omawia cztery elementy konstytutywne Kościoła, będące odzwierciedleniem jego trynitarnej natury. Jako rzeczywistość złożona i wieloaspektowa, Kościół może być postrzegany zarówno jako wspólnota (*communio*), jako instytucja (*societas*), misterium oraz posłanie (*missio*). Czynnikiem integrującym oraz spajającym powyższe elementy jest wymiar trynitarne, wiodący, nadrzędny i wszechobecny we wszystkich ujęciach i aspektach tej całej bogatej, Bosko-ludzkiej rzeczywistości, jaką jest Kościół Chrystusowy, powołany z woli

Ojca oraz uświęcony mocą Ducha Świętego. „Kościół jest na tyle sobą, na ile relacje jego członków są odwzorowaniem idealnych relacji interpersonalnych Osób Trójcy Świętej” (s. 257). Najgłębsza istota Kościoła, a także jego zbawcza działalność tylko wtedy jest w pełni zachowywana oraz realizowana, gdy pozostaje on wierny swej trynitarnej genezie oraz trynitarnej naturze.

Warto zaznaczyć, że wszystkie, omawiane w powyższej monografii treści oraz prezentowane tezy i postulaty, nie wypływają z apriorycznych założeń, lecz oparte są na rzetelnej analizie przebogatego materiału źródłowego, jakim są dzieła Ojców Kościoła. Autor przywołując szereg określeń Kościoła mało znanych w teologii, w szczególności z pism św. Paulina z Noli, ubogaca tym samym bazę źródłową eklezjologii nie tylko patrystycznej, ale i ogólnej, co stanowi dodatkową zaletę omawianej monografii.

Omawiana praca, będąca swego rodzaju „ukoronowaniem” dotychczasowej twórczości naukowej ks. J. Pałuckiego, która dotyczy patrystyki, patrologii oraz historii teologii, w szczególności zaś eklezjologii i aretologii patrystycznej, odznacza się dużymi walorami naukowymi. Przedstawiony w niej materiał jest głęboko źródłowy, poprawny metodologicznie, krytyczny, wyważony i precyzyjny.

Autor słusznie konstatuje, że dotychczasowe opracowania oparte na źródłach patrystycznych, ograniczające się często do tekstów pojedynczych Ojców Kościoła, eksponują priorytetowo ujęcia chrystocentryczno-soteriologiczne, bądź instytucjonalne lub mariologiczne w eklezjologii pierwszych wieków. Te studia, o charakterze przyczynkowym, skądinąd wartościowe i pożyteczne, nie ukazują jednak w pełni całej natury Kościoła, który w swej genezie i najgłębszej istocie, jest ikoną Trójcy Świętej w ujęciu zarówno globalnym jak i sumarycznym, co z powodzeniem wykazał ks. Pałucki.

Ks. Franciszek Drączkowski – Lublin, KUL

Ks. Jerzy PAŁUCKI, *Trynitarne wymiar Kościoła. Studium patrystyczne*, Lublin 2007, Wydawnictwo KUL, ss. 320.

Swą książkę Ksiądz Profesor Jerzy Pałucki sytuuje w kontekście *wspólnotowej* refleksji nad rzeczywistością Kościoła, która od czasu Nadzwyczajnego Synodu Biskupów z 1985 r. – stała się na nowo punktem zainteresowania¹. Szczególne

---

¹ Efektem powrotu do źródeł – dokonany przed Soborem Watykańskim II i potwierdzony przez to zgromadzenie – było ujęcie rzeczywistości Kościoła jako *mysterium*, którego centrum, źródło i szczyt stanowi historiozbawcza obecność i zaangażowanie się Boga w Trójcy Osób: „Cały Kościół ukazuje się jako »jako lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego«” (KK 4). Na kilkanaście lat przed wspomnianym Synodem podstawy *eklezjologii wspólnoty* na gruncie polskiej teologii pastoralnej wypracował Sługa Boży, ks. Franciszek Blachnicki (1921-1987) (*Teologia pastoralna ogólna, cz. 2: Eklezjologiczna dedukcja teologii pastoralnej*, Lublin 1971, 159-341; dalej używam skrótu: Blachnicki, TPO II). Eklezjologia *Konstytucji dogmatycznej o Kościele* jest – jak to ujął Ksiądz Blachnicki – *eklezjologią Bożej obecności*, a jej rezultatem i konsekwencją jest